

& fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Num. 24. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

VERSIONES.

Syrus n. 23. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, acceptatores vultus, &c. misericordiam, & fidem: & hæc conveniens erat, ut facerent.

Aethiopic. Qui offertis decimam partem hyssopi, &c. & observantiam legis.

D. Prosper. Anethum, & cyminum, & omne olus.

D. Gaudentius. Et relinquitis, quæ fortiora sunt.

Arabicus n. 24. O duces cæcorum, qui emittunt culicem.

Burgensis. Defæcantes calicem.

Aethiopic. Qui culicem excutitis.

Persicus. In arcum conjicitis culicem.

EXPOSITIO IV.

32. Væ vobis. Hoc quinquum est Væ, super Scribas & Pharisæos: Decimam mentham. Hoc est juxta mentem Sancti Patrum, D. Hier. D. Paschal. D. D. valde scrupulosè, ac sollicitè solvitis decimas minimarum rerum, ac illorum quæ sunt parvi momenti, ut mentha, & similia, & graviora præcepta legis Dei contemnitis, ac negligitis, & proponitis in exemplum herbas quoddam odoriferas, ut mentham, Lulitanè, à Ocellaam. Anethum, d' Endro. Cyminum, Cuminihos, Et ad has minimas res decimandas maxime excitabantur, ac provocabantur ob eorum lucrum, ut observat D. Chrysostom. hom. 44. in Imperfecto, in Matth. ait: Qui sacerdotes avaritiâ pleni, si quis decimas aliquis rei minima non obdissent, corripiebant eum quasi magnum crimen fecisset; si quis autem alterum ladebat, aut in Deum peccabat, non curabant eum corripere; de lucro autem suo solliciti, de gloria Dei, ac salute hominum negligentes: & potius illa tria olera, quam alia proposuit Dominus in exemplum, ut notant D. Paschal. lib. 10. in Matth. quia sacerdotes illa faciebant, ut odorem bonæ famæ compararent erga populum, & inde de odoriferis erant valde solliciti.

D. Paschal. Reliquistis, quæ graviora sunt legis, utpote judicium, & misericordiam, & fidem: & hæc tria proposuit Dominus, quia ut notat Albertus Magn. maxime, & optime ordinant civilitatem. Judicium, servare nempe æquitatem in sententiâ ferenda, spretis consanguineis, amicis, & donis; nihil enim magis Sacra Scriptura detestatur, quam corruptum, ac perversum judicium. Deut. 16. n. 19. Isai. 1. n. 13. Michæ. 3. n. 11. & c. 7. n. 3. Misericordiam, ne rigide, & crudeliter intuitu oblationum comedatis domos pauperum, de quo supra, n. 14. Fidem, interpretatur Maldonatus fidelitatem inter homines in dictis, & pactis: tamen simpliciter intelligo tam

33. Reliquistis, quæ graviora sunt legis, utpote judicium, & misericordiam, & fidem: & hæc tria proposuit Dominus, quia ut notat Albertus Magn. maxime, & optime ordinant civilitatem. Judicium, servare nempe æquitatem in sententiâ ferenda, spretis consanguineis, amicis, & donis; nihil enim magis Sacra Scriptura detestatur, quam corruptum, ac perversum judicium. Deut. 16. n. 19. Isai. 1. n. 13. Michæ. 3. n. 11. & c. 7. n. 3. Misericordiam, ne rigide, & crudeliter intuitu oblationum comedatis domos pauperum, de quo supra, n. 14. Fidem, interpretatur Maldonatus fidelitatem inter homines in dictis, & pactis: tamen simpliciter intelligo tam

Deut. 16. Isai. 1. Michæ. 3. Maldon.

hanc fidelitatem, quam etiam fidem in Deum: ac Christum Jesum filium ejus, ob cujus contemptum ejus prophetas lapidabant, & occidebant. Infra n. 36. ex quo rectè ait Lyran. fides Lytan. importat debitum ordinem hominis ad Deum: Judicium autem importat debitum ordinem hominis ad proximum, in his, quæ habent rationem debiti; misericordiam, in his, quæ habent rationem doni, & in his tribus intelliguntur omnia necessaria ad salutem, & ideo subdit: Hæc oportuit facere. D. Gaudentius tract. 2. in Exod. legit: Reliquistis, quæ fortiora sunt, utpote fidem in Deum; justitiam in omnes; misericordiam in pauperes, & debiles.

D. Gaudentius. Qui emittunt culicem. Burgens. defæcantes: metaphora desumpta est à percolantibus, seu bibentibus vinum, si forte minimum animalium in illud incidit, ne sordes tales hauriendo lædantur, vel certe polluantur. Camelum autem glutientes id est, rem maximam, maximeque nocentem nihil faciunt; & erat commune adagium, quo significabantur scrupulose in minimis, non verò in magnis.

QUÆSTIO IV.

Quare Christus D. damnans Phariseorum, ac Scribarum, vitia, proponit, in exemplum, quod excolant culicem, & deglutiant camelum?

35. Horum depravatorum hominem mores, ac vitia, ait Christus D. excolantes culicem, camelum autem glutientes; & in limine quæstionis toto cum omnibus Expositoribus, quod rejicienda sit sententia Caeterani, asserentis Textum Græcum, & Latinum esse corruptum, & non esse legendum Camelum, sed potius alylum; cum tamen omnes codices Græci, Latini, Syri, Arabici, Aethiopici, & omnes Patres, tam Græci, quam Latini legant, camelum; quæ est vera, & legitima lectio.

36. Ad quæstionem. Culex, ait Alb. Magn. est parvarum muscarum genus quoddam, ab aculeo, quem ore gestat, sic vocatum; & nascitur exhalatione humorum, & facillè in vino, vel alio liquore bibitur; hinc erat vulgare adagium, quod illi, qui erant scrupulosi in parvis, ac minimis, nempe venialibus, turpissima, ac gravissima peccata perpetrabant; de eis dicebatur, excolare culicem, camelum devorare.

37. Quo proverbio arguit Christus depravatam nequitiam Phariseorum, & Scribarum, qui valde erant solliciti in persolvendis decimis de minimis oleribus, & gravissima, ac turpissima facinora devorabant, ac deglutiebant, ut contemnentes ea, quæ erant circa fidem, justitiam, ac misericordiam D. Hilar. ait: Pungit Scribarum in colandis culicibus diligentiam, quarum in glutientiis camelis esset incuria: & Origenes tr. 25. in Matth. ait: Excolantes culicem, id est expellentes a se minima delicta, quæ culices nominavit; camelum autem glutunt, id est committentes maxima delicta, quæ nominat camelos, Sic D. Hieron. C. Chrysost. D. Remig. D. Thom. D. Anselm. & alii.

38. Secundò, etiam moraliter D. Gregor. lib. 1. Moral.

Moral. cap. 6. ait: liquantes culicem, camelum autem glutientes: culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte ad suscipienda onera se inclinat; liquaverunt ergo Judæi culicem, quia sedulosè dimittunt levionem peccatorum: Camelum verò glutierunt, quia eum, qui ad suscipienda nostra mortalitatis onera sponte descendit, extinguere clamando conati sunt. Moralissimè rem exponit Sanctus Pater, per culicem, qui susurrando vulnerat, intelligit Barrabam, qui multis clamoribus, ac plagis populum Judaicum vulnerabat; & tamen cum à carcere excutere, ac liberare instat, & clamant Judæi; & tamen Christum Jesum, qui ultro, ac sponte se obtulit pro peccatis nostris, ipsum crucifigentes occiderunt: sic sæpè ex malitia hominum contingit, quod illi, qui te aculeo percucit, & vulnerat, obsequia præstantur; illi autem, qui de salute tuâ, eximîâ charitate agit, mors, & omnium tormentorum vexatio crudeliter infertur.

Obsequium datur iniquo vulneranti mors justis redimenti.

39. Tertio. Cur culex, & camelus potius in D. Paschal. exemplum proponunt, quam aliud quodlibet animal, ut Equus, Elephas, seu Diomedarius? Respondet D. Paschal. lib. 10. in Matth. Ideo, quia ex vitio offerentium, etiam & ipsa immunda fiebant, nec immeritò culicis comparantur, quod & parvum, & immundum est animal, sicut & Camelus magnus. Et ideo possessi a Demone, tam grandia virtutum opera, ac si immunda, & tortuosa gibbo depressi avaritia glutiebant, ne implerentur opera, quæ jussa erant. Culicis, & Camelo comparantur. Quia culex, licet sit animal parvum, & immundum, & illa minima, quæ offerebant, ut olera, ex vitio offerentium ipsa immunda fiebant, instat culicis, vel ex offerentium vanitate, vel Sacerdotum malitia. Comparantur etiam Camelo tortuoso animali, ac gibboso, ut tortuose deflectentes à lege Dei, gibbo, ac onere avaritiæ depressi, omnia divina pedibus conculcarent, ut facillè omnia Dei mandata deglutirent: Est immunda tortuosa gibbo depressi avaritia glutiebant, ne implerentur opera, quæ jussa erant. Ecce depravata & immunda iniquitas in minimis, & magnis, in minimis dum ex vanitate faciunt in magnis dum ea contemnentes deglutiant.

Depravata iniquitas in minimis, & magnis.

40. Quarto: Idem D. Paschalus citato loco ait: Pessimi sacerdotes glutiebant, cum maxima Dei mandata propter venis ingluviem absorbebant, nec curabant quid aut ipsi, aut populus peccati in Deum committeret. Maxime ponderandum, quod ut Christus D. summam nequitiam, ac malitiam populi Judaici exaggeraret, ac declararet, exemplum proponit in his, quæ inserviunt ad potationes, ac comestiones: nam culices sæpè in vino bibantur, & camelus metaphoricè deglutitur; quod credo notanter dictum à Divino Magistro, ut nobis significaret omnium malorum radicem, ac originem esse gulam, quod latè probat D. Isidor. Pelusiot. lib. 1. epist. 59. & ait: An non gula primos parentes à deliciis expulit? An non savietas Esaii primogenitorum juve & liberate spoliavit? An non carniam, & ollarum cupiditas Israël in deserto commorantem innumeris tormentis, & tentationibus confecit? Quod prolequitur exemplo biliorum Heli, & aliorum multorum.

41. Fleu, & ululatu clamant Israëlita ad Moysen in Evang. Tom. V l.

sem: In mentem nobis veniunt cucumeres, porri que, & cæra, & alia: Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man: Num. 11. n. 5. Habent præ manibus celestem panem omnem dulcedinem, ac suavitatem in se habentem; tamen non possunt cohibere, ac sustinere gulam, & appetitum ad agrilia, & sylvestria pabula: facile infamis gula divino rum contemptum generat. Tertullian. advers. Psychicos, ait: Panes Angelici illis displicebant, allium potius, & cepas, quam celum fragrare malebant.

Pergulam celestia contemnantur.

Accessit tentator ad Christum in deserto, dixitque ei: Dic, ut lapides isti panes fiant: qua tentatione rejecta, aliud telum adversus Christum D. parat inimicus, constituens eum super pinnaculum templi, dicens illi: Mitte te deorsum. Matth. 4. n. 6. de ignorantia, ac fatuitate diaboli maxime irridet D. Maximus homil. 1. ibi: Quam turbatus hoc loquitur, scilicet Sathan, qui putat se ei præcipitium posse persuadere, a quo nihil potuit de paribus importare. Valde stolidum est præcipitium ab eo sperare, à quo nihil per gulam affectum potuit obtinere; omnium validissimum jaculum ad hominem superandum, est gula, & si hac affectus non allequitur, de nullo alio præsumendum.

Gula fortissimum telum ad tentandum.

Matth. 23. n. 25. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod de foris est calicis, & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

VERSIONES.

Num. 26. Phariseæ cæce munda prius quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod de foris est mundum.

Syrus n. 25. Qui mundatis exteriorem partem, &c. sicut illa.

Persicus. Qui exterius paropsidis, intus autem pleni obscuritate, & fordibus.

Arabicus. Intrinsecum autem plenum est, &c. & iniquitate.

S. Epiphanius. Plenum est fœditate.

Græcus. Injusticia.

Chaldee. Intemperantia.

Syrus n. 26. Quod intus est poculi, & patenæ.

Theophilact. Ut exteriores horum partes puræ videantur.

ALTER TEXTUS.

Luc. 11. n. 39. Et ait Dominus ad illos. Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

EXPOSITIO V.

41. D. Hieron. D. Hilar.

Vobis. Hoc est sextum Va, quod Dominus ingeminat super Scribas, & Phariseos, quo, ut notant Div. Hieronymus D. Hilar. eorum similitudinem hypocritarum arguit, & damnat, quâ exterius puritatem, & sanctitatem ostendebant, cum intus essent pleni omni rapina, & immunditia, & ad hoc declarandum eorum depravatum morem arguit, & tangit. Solebant enim Judaici, ut advertunt D. Chryl. hom. 44. in Imperfecto, D. Anselm. Lyranus, maximè per dies festos ingressuri templum ad orationes, & oblationes, lavare se, vestimenta que sua, sicut & manus ad panem manducandum: quod notat D. Marc. 7. n. 3. Pharisei enim: & omnes Iudæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum, & a foro, nisi baptizentur, non comedunt: & tamen interius omni nequitia, ac turpitudine replebantur: hanc eorum depravatam, ac iniquam vivendi rationem damnat Christus parabolico, ac ænigmatico sermone dicens.

D. Chryl. D. Paschal. Alb. Mag. D. Thom. D. Anselm. Lyran.

44. Explicatur Textus.

Apoc. 17.

D. Paschal.

45.

D. Chryl.

Origenes.

D. Paschal.

Optimum exemplum

Mundatis, quod de foris est calicis, & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia. Est igitur sensus: Væ vobis, qui mundatis exteriora calicis ad bibendam, & paropsidis ad comedendum, ut nitida, & lucentia appareant oculis, interius verò plena sunt potu, & cibo acquisito injustitia, furto, rapina, nequitia, ac dolo; sicut illa meretrix Apocalypsis n. 4. habens in manu sua poculum aureum plenum abominacione, & immunditia fornicacionis ejus: sic & vos valde sollicitè curatis munditiam, ac nitorem corporalem, cum interiora vestra omni turpitudine, scelerate, ac malitia abundant, ut patet ex versionibus, & ut notat D. Paschal. citatus: posuit exemplum de cibo, & potu corporali, quia non solum in his vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Pharisee cace, munda prius, quod est intus, ut fiat id quod de foris est mundum. Pharisee munda prius tuam mentem, tuam conscientiam, ut tua interiora sint pura, & munda: quia ut recte monet D. Chryl. ostendit, à munditia exteriora, manat mundities externa in sermone, opere, & omni actione; ac verò à munditia externa non provenit munditia interna, sed potius sceleratur, & coinquinatur, cum illa mundities externa, non sit ad Dei gloriam sed ad mundi vanitatem. Unde merito ait Origenes tract. 25. in Matth. Qui studet, ut appareat iustus, quæ a foris sunt, mundat, & qua videntur curat; cor autem, & conscientiam negligit. Qui autem studet ea, quæ intus sunt, id est cogitationes mundare, consequens est, ut etiam ea, quæ a foris sunt, faciat munda. Et quod parum prodest munditia externa, nisi adsit interna; quod optimo exemplo probat D. Paschal. lib. 10. in Matthæum, & ait: Talis apta est comparatio, & vasorum exterior ablutio, quorum usus interior est: quia si vas obfordnerit intus, quid proficit si lavetur tantum exterius: liquor effusus ab interiori erit immundus, & sceleratus; cum interiora sint immunda, & scelerata.

Mat. 23. n. 27 Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcicia.

Num. 28. Sic & vos a foris quidem pareris hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocriti & iniquitate.

VERSIONES.

- Syrus n. 27. Similes sepulchris gypso illitis.
Æthiopic. Plena cadaveribus.
Persicus. Plena fœtore, vermibus, & ossibus putridis.
Syrus n. 28. Foris quidem, & acceptione facierum.
Pagnin. Foris fictione.
Persicus. Hypocriti, & peccato.
Græcus. Legis prævaricatione.

ALTER TEXTUS.

Luc. 11. n. 44. Væ vobis, quia estis ut monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra nesciunt.

EXPOSITIO I.

Vobis. Hoc est septimum Va: & cum ipsi multiplicarent peccata, multiplicat Dominus etiam gemitus super eorum peccata, ac peccata, & eandem Scribarum, ac Phariseorum malitiam diversis verbis, ac sententiis Dominus arguit, & damnat, ut multiplici modo eradiceretur, ac extingueretur eorum depravata nequitia. Similes estis sepulchris dealbatis. Recte hypocritæ, ac peccator cum sepulchro dealbato comparatur, quia ut notant D. Chryl. D. Paschal. lib. 10. in Matth. sepulchrum exterius speciosum, & pulchrum videtur, cum interius nihil aliud contineat, nisi corpus mortuum, putridum, ac fœtidum: sic hypocritæ, ac peccator nitet, ac resplendet specie, ac fulgore bonorum operum; intus verò habet animam mortuam, & corruptam potredine, ac fœtore multorum peccatorum, ac vitiorum.

Et dicuntur Similes sepulchris dealbatis, non verò sepulchris albis; nam ut notat Servius lib. 3. Georg. Magna est differentia inter dealbatum, & album, seu candidum, nam album, & candidum, dicitur illud, quod ex se talem nativum candorem retinet, & ideo, dicitur de capillis, ac vestimentis Dei. Apocalyp. 1. n. 14. Daniel. 7. n. 9. Cantic. 5. n. 10. at dealbatum dicitur illud, quod non ex se habet albedinem, sed eam superinduit super illum colorem, quem antea habebat; & ideo merito hypocritæ dicitur

46.

D. Chryl. D. Paschal.

Iniquus recte dicitur sepulchrum.

47.

Apoc. 1. Daniel. 7. Cantic. 5.

dicitur sepulchrum dealbatum, quia illam albedinem compositionis, quam ostendit, non habet ex se, sed eam superinduit super nequitiam suam; quod est execrabile malum. Hinc Actor. 23. Paulus Actor. 23. n. 3. Percutiat te Deus paries dealbate.

48. Si & vos foris quidem pareris hominibus, intus verò pleni estis omni iniquitate, ac legis prævaricatione, ut habet Græcus: Hos rectè pungit D. Gregorius Magnus lib. 26. cap. 23. & ait: Foris ostendendo servant, quæ vivendo intus impugnant; intus verò mala cogitantes exagitant, quæ foris alia superducentes occultant. Non consonant animus, & fucus: videntur exterius mundo mortui, cum interius ardentissimi studeant mundanæ gloriolæ, tanquam è sepulchris, ubi se cupiditati, ambitionique fingunt mortuos, speculantur ambitionis prædam, & ipsa fucata, ac simulata sanctitas, cupiditatis est hamus. Contra hos rectè argumentatur D. Chryl. in Imperfecto homil. 43. Dicitur mihi, hypocritæ, si bonum est esse bonum, ut quid non vis esse, quod vis apparere? Si verò malum est esse malum, ut quid vis esse, quod non vis apparere? nam quod turpe est apparere, turpius est esse; quod autem formosum est apparere, formosum est esse, &c.

D. Chryl.

Mat. 23. n. 29. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum.

Num. 30. Et dicitis, si fuissetis in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum.

VERSIONES.

- Syrus n. 29. Ornantes estis domum sepulchre iustorum.
Alier Syrus. Concinnatis, vel præparatis monumenta iustorum.
Persicus. Ornatis sepulchreta iustorum.
Arabicus n. 30. Non communicassemus cum eis in sanguine.
Æthiopic. Non consensivimus eis.

ALTER TEXTUS.

Luc. 11. n. 47. Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres autem vestri occiderunt illos.

Num. 48. Profecto testificamini, quod consentitis operibus patrum vestrorum quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

EXPOSITIO VII.

49. Væ vobis: Hoc est ultimum, & extremum Va: tanquam omnium malorum extre-

mum, ac summam iniquitatem super Judæos Christus pronuntiat: & quia merito se proferunt filii eorum, qui prophetas occiderunt: Dicitis enim, si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum: & tamen ut filii eorum abundanter persistebant in eorum iniquitate; ad Textum: Sepulchra Prophetarum ædificatis quod ex se bonum, ac laudabile erat; ut ex Sanctis Patribus dicam Quæstionem. Tamen hoc faciebant mala intentione, ex vanitate nempe, & ut viderentur alieni à Patribus suis, qui prophetas occiderunt, cum ipsi adualiter Prophetas, iustos, & sanctos interfecerant, ut Stephanum, & alios; ut patet infra vers. 14. Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & ex illis occideris: & quod erat omnium malorum extremum, ac summum, ipsum caput Prophetarum, Principem, ac Dominum CHRISTUM JESUM ad mortem deposcebant, illiusque mortem machinabantur; & ideo subit Christus: Implete mensuram patrum vestrorum: Cumulatissime, & abundantissime impletis mensuram patrum vestrorum? quia illi Prophetas occiderant, vos autem non solum Prophetas occiditis, sed etiam me caput, ac principem omnium prophetarum. Ita D. Hieronymus, Origenes, Rupertus, Paschasius, Euthymius, & alii.

Explicatur genus sensus.

D. Hieron. D. Chryl. Euthym. D. Thom. D. Paschal.

QUÆSTIO V.

Quare arguit, ac reprehendit Christus D. Scribas, & Phariseos, quod sepulchra Prophetarum ædificarent, ac exornarent?

Quod ipsi Pharisei, & Scribæ sepulchra Prophetarum, ac iustorum extruerent, ac exornarent, sicut & nos facimus monumenta Sanctorum; sanctum ac laudabile ex se est; ut notant in præfati D. Hieronymus, D. Chryl. D. Chryl. Euthym. D. Thom. D. Thom. D. Paschal. in Matthæum, qui addit: Neque ideo culpabiles erant, quia filii eorum erant quoniam non ex arbitrio alicujus venit, cujus sit filius, boni viri an mali! Cur ergo Christus D. super eos extremum, & supremum Væ ingeminat, quod ædificarent sepulchra prophetarum, quos eorum Patres occiderunt?

50.

51.

D. Chryl.

Facile videtur quibus rum defectus non verò suos.